

#02 Aandachtsoorten

Luc De Bruyn¹

Om subsidies te ontvangen stelde het (uitvoerings)besluit inzake de erkenning van natuurreservaten en terreinbeherende verenigingen (29 juni 1999, BS 18 september 1999) dat de aanvrager, vanaf drie vegetatiejaren na de eerste erkenning van het reservaat, onder meer jaarlijks de evolutie van de aandachtsoorten zoals bedoeld in bijlage V diende op te volgen (zie beleid). De aandachtsoorten zijn veelal soorten die wettelijk beschermd zijn in Vlaanderen en/of vermeld staan in de Rode lijst voor Vlaanderen en/of België, in de bijlagen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, in de bijlagen van de conventies van Bern of Bonn, in de Rode Lijst van de IUCN (The World Conservation Union) of in de Corine-handleiding. In 2003 werd in het besluit van de Vlaamse Regering (BS 27/06/2003) een nieuwe subsidie-regeling voor erkende natuurreservaten vastgelegd. Hierin is de opvolging van de aandachtsoorten geschrapt.

01 Toestand

Momenteel zijn gegevens beschikbaar van 2000 tot en met 2003. Soortenlijsten werden binnengebracht door de terreinbeherende verenigingen Natuurpunt, vzw Durme en Stichting Limburgs Landschap. In totaal werden er tussen 2000 en 2003 gegevens opgestuurd van 314 reservaten (figuur 2.1). In 2000 waren dat 130 reservaten. Na een stijging tot 273 reservaten in 2002 was er een lichte daling tot 246 in 2003. Van de reservaten werden er 101 in vier opeenvolgende jaren gemonitord; 95 in drie jaren, 54 in twee en 64 in één jaar. Om trends te kunnen berekenen voor de 4 jaar dat er gemonitord werd, werden de 101 reservaten geselecteerd waarvan gegevens beschikbaar zijn voor de 4 opeenvolgende jaren.

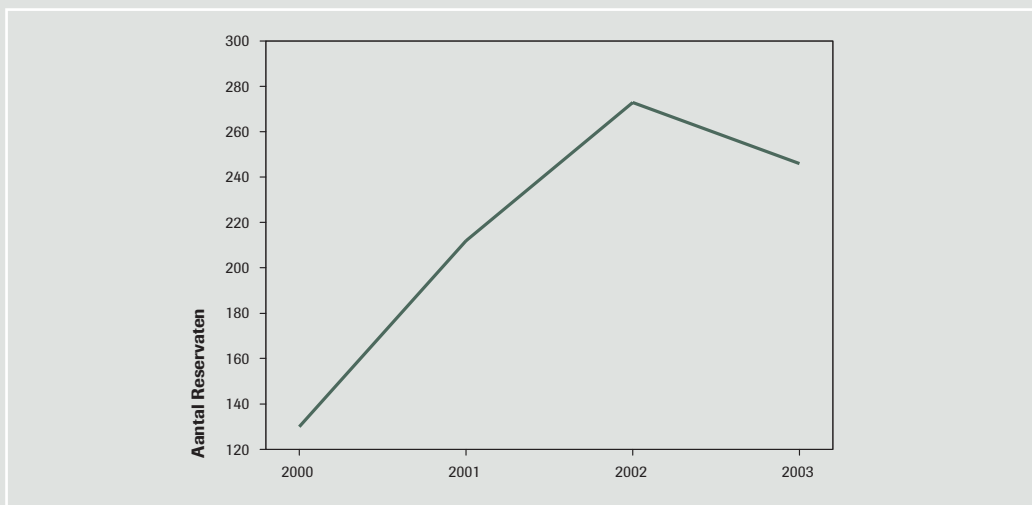
Om trends te berekenen werd voor elke soort de situatie van 2000 als uitgangspunt genomen (= 100 %). Het aantal reservaten waar de soort gevonden werd, werd dan omgerekend naar het percentage ten opzichte van 2000. Ten slotte werd voor elke diergroep het gemiddelde per jaar berekend. Libellen kenden een forse stijging (figuur 2.2). Die werd bijna volledig bepaald door de groene glazenmaker die steeg van 1 naar 6 reservaten. Amfibieën, vogels en zoogdieren kenden een daling over de vier jaar. Zoogdieren daalden bijna 50 %. Soorten die in 2002 en 2003 niet meer gemeld werden, zijn baardvleermuis, Bechsteins vleermuis, bosvleermuis, grijze grootovleermuis, grote hoefijzerneus, hazelmuis, ingekorven vleermuis en tweekleurige vleermuis. Er zijn twee soorten die voor de eerste maal gemeld werden, telkens in één reservaat, namelijk de grijze zeehond en de kleine hoefijzerneus.

Voor vogels en amfibieën bedroeg de daling ongeveer 15 %. Ook hier waren er soorten die niet meer gemeld werden, zoals knoflookpad, vroedmeesterpad en steltkluut. 'Nieuwe' soorten werden niet opgemerkt.

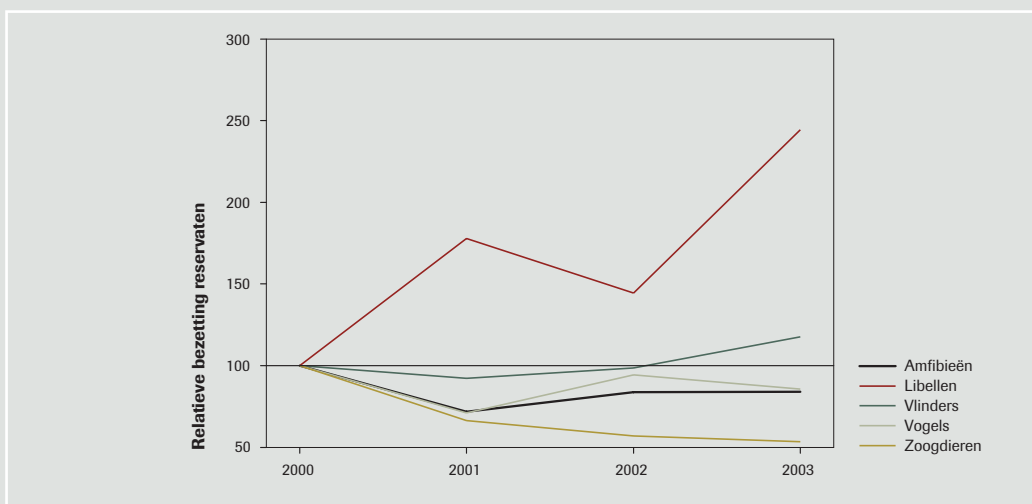
De vlinders ten slotte lijken te schommelen rond de situatie van 2000. In 2003 was het gemiddelde aantal bezette natuurreservaten ongeveer 17 % hoger dan in 2000. Soorten die sinds kort niet meer gemeld werden, zijn aardbeivlinder, keizersmantel en veldparelmoervlinder.

Bij de interpretatie van de trends dienen een aantal zaken opgemerkt te worden. Vooreerst is er de algemene bezetting van de verschillende soorten (figuur 2.3). Vermits veel van de aandachtsoorten relatief zeldzame soorten zijn, komen ze maar in een beperkt aantal reservaten voor. De hoogste bezetting in 2000 werd gehaald door de vogels, waarvan de aandachtsoorten gemiddeld in iets meer dan 13 reservaten gevonden werden (mediaan = 8 reservaten). De laagste bezetting door aandachtsoorten werd opgetekend bij de libellen, die gemiddeld in minder dan 2 reservaten gevonden werden (mediaan = 1). Die lage aantallen brengen met zich mee dat kleine schommelingen in

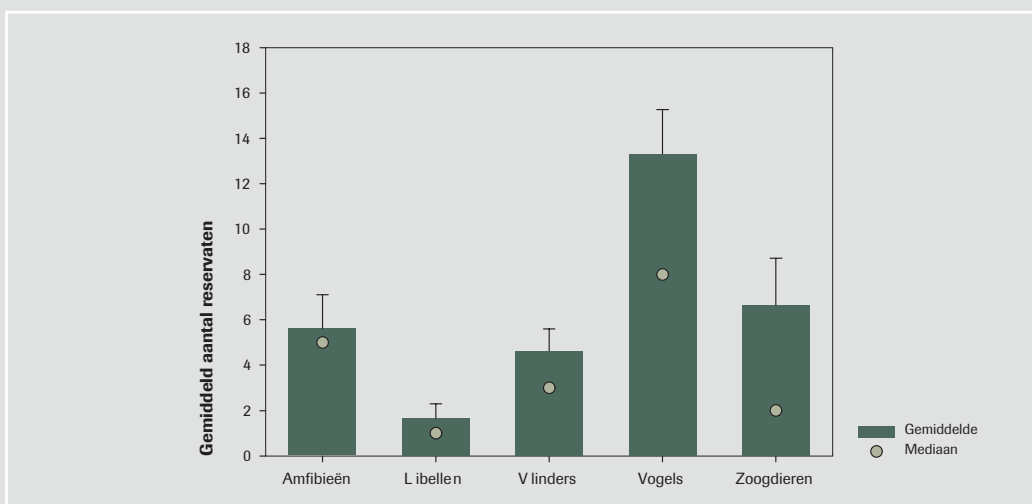
¹ Instituut voor Natuurbehoud

Figuur 2.1: Aantal reservaten die gegevens voor aandachtsoorten doorstuurden.

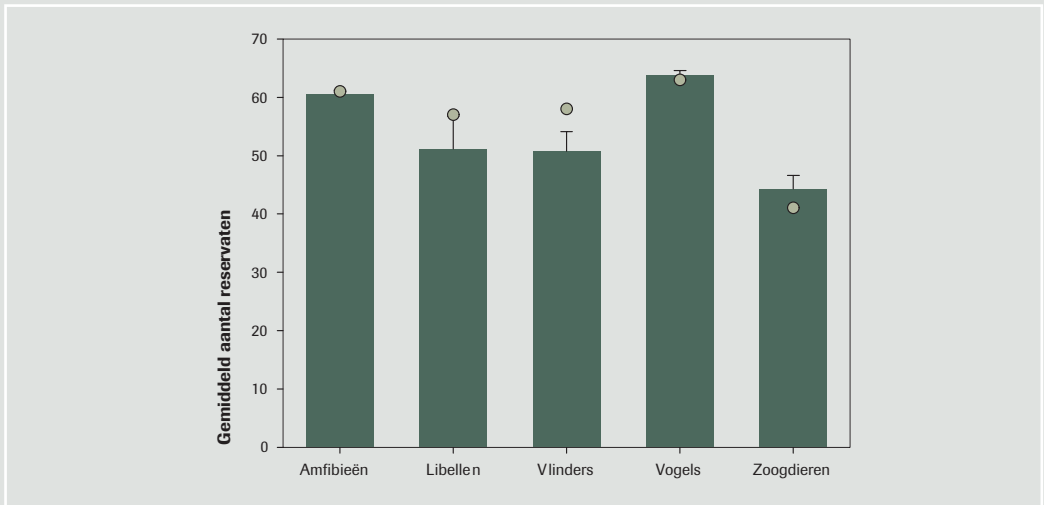

Figuur 2.2: Relatieve trends voor aandachtsoorten (gemiddeld per soortengroep) voor de 101 reservaten die 4 opeenvolgende jaren gemonitord werden. 100 is de toestand in 2000 (amfibieën = 8 soorten, libellen = 4 soorten, vlinders = 20 soorten, vogels = 46 soorten, zoogdieren = 23 soorten).

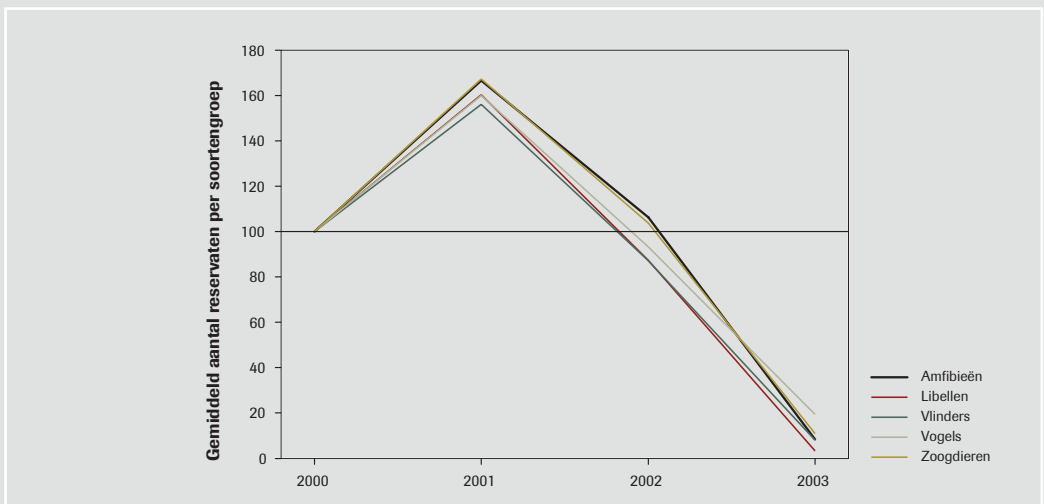

Figuur 2.3: Gemiddeld ± SE en mediaan aantal reservaten per soortengroep waar de vertegenwoordigers werden aangehouden in 2000 (startsituatie van monitoring).

Figuur 2.4:
Gemiddeld ± SE
en mediaan aantal
reservaten per
soortengroep
waarvoor werd
aangegeven dat
ernaar gezocht
werd in 2000
(startsituatie van
monitoring).

Figuur 2.5:
Gemiddeld aantal
reservaten waar-
voor gerappor-
teerd werd dat er
naar de respectie-
velijke diergroepen
gezocht werd tij-
dens de moni-
toringsperiode. 100
is de toestand in
2000 (amfibieën =
8 soorten, libellen
= 4 soorten, vlin-
ders = 20 soorten,
vogels = 46 soor-
ten, zoogdieren =
23 soorten).

het aantal reservaten, waarin de soorten gemeld worden, grote sprongen in de trend teweegbrengen. Zo was de stijging voor de groene glazenmaker van 1 naar 6 reservaten op 101 goed voor een stijging van 600 %.

Een ander probleem is de monitoring zelf. In het NARA 2003 werd er reeds op gewezen dat er veel fouten gemaakt worden bij de identificatie. De terreinbeherende verenigingen moeten doorgeven of de betreffende soorten al dan niet voorkomen in hun natuurreservaten tijdens het gemonitorde jaar. Daarbij kunnen ze niet alleen aangeven of de soort effectief voorkomt, maar ook expliciet melden dat de soort niet voorkomt (er werd dus naar gezocht, maar ze werd niet gevonden). Sommige terreinbeheerders geven echter alleen aan wanneer een soort gezien werd. Hierbij is niet te achterhalen of de soort er inderdaad niet was, of dat de soort er mogelijk wel zat, maar dat er niet naar gekeken werd. Wanneer we naar de rapporteringstrend over de vier jaar kijken, zien we dat bij de aanvang in 2000 nog door ongeveer de helft van de reservaten werd doorgegeven of er naar een soort werd gekeken en of ze al dan niet voorkwam (figuur 2.4). Het minst werd gezocht naar zoogdieren, gemiddeld in 45 (van de 101) reservaten, het meest naar vogels, in iets meer dan 60 reservaten. In 2001 was er een stijging van het aantal reservaten waarvoor gemeld werd dat er naar de soorten gezocht werd (figuur 2.5). Daarna zien we een forse daling. In 2003 is dat aantal reservaten met 80 % gedaald voor vogels, voor de overige groepen zelfs met 90 % en meer.

De daling van de rapporteringsinspanningen geeft aanleiding tot problemen bij de interpretatie van de gegevens. De vraag blijft open of de dalingen die we opmerken in de bezettingstrends voor de soortengroepen inderdaad reëel zijn (zijn de soorten inderdaad verdwenen uit de gemonitorde reservaten) of dat de soorten daar nog wel aanwezig zijn, maar dat er niet meer naar gezocht is. In het eerste geval is de boodschap alarmerend, want dan gaat de (gemonitorde) fauna beduidend achteruit, zeker voor de zoogdieren. Indien het tweede antwoord juist is kunnen we geen uitspraak doen over de toestand van de aandachtssoorten in onze natuurreservaten.

02 Beleid

Zoals hoger gemeld werd in het besluit van de Vlaamse Regering (BS 27/06/2003) dat een nieuwe subsidieregeling voor erkende natuurreservaten regelt, de opvolging van de aandachtssoorten geschrapt. De terreinbeherende verenigingen dienen jaarlijks enkel nog oppervlaktegegevens door te geven.

03 Kennis

Het schrappen van de jaarlijkse monitoringsverplichtingen heeft tot gevolg dat de toestand van de natuur in de natuurreservaten nu helemaal niet meer (gestandaardiseerd) opgevolgd wordt. In het besluit staat alleen vermeld dat vanaf drie jaar na de eerste erkenning, vijfjaarlijks een uitgebreid monitoringsrapport wordt ingediend. De minister moet de regels voor rapportering vaststellen. Daar waar het besluit wel bepaalt wat voor de jaarlijkse monitoring dient gerapporteerd te worden, is er niets opgenomen over de uitgebreide rapportering. In het besluit staat wel dat "de werkwijze, organisatie en prioritair te volgen soorten voor monitoring en beheersevaluatie" in de aanvraag ter erkenning van het reservaat dienen opgenomen te worden. Er wordt echter nergens besproken waarop de terreinbeherende verenigingen zich moeten baseren. Een wetenschappelijk onderbouwde monitoring, die als basis moet dienen voor evaluatie en planning ontbreekt volledig.

Lectoren:

Bart Bosmans – AMINAL, Directoraat-generaal

Luc Crèvecoeur – Provincie Limburg, LIKONA

Marc Herremans - Natuurpunt

Jean-Pierre Maelfait - Instituut voor Natuurbehoud

Anne Ronse - Nationale Plantentuin van België

Dirk Vandenbussche - Provinciaal Instituut voor Hygiëne Antwerpen, dienst Natuur